

2021-04-12

Dnr P2-17/2021

Handläggare: Frida Sundqvist

# En gemensam angelägenhet (SOU 2020:46)

Sveriges förenade studentkårer (SFS) framförde sina synpunkter till Jämlikhetskommissionen (Fi 2018:07) i ett inspel rörande kommissionens direktiv (Dir 2018:74) vad gällde att "föreslå åtgärder som kan bidra till god utbildning och arbete med goda arbetsvillkor". Detta remissvar går i linje med SFS inspel som skickades till departementet 2019-01-17.

Vi inleder yttrandet med allmänna kommentarer kring hur högskolan utvecklats och förändrats, vilket påverkar förutsättningarna för högre utbildning. Andra delen i yttrandet besvarar förslagen, bedömningarna och rekommendationerna på bostadsområdet.

## Inledande kommentarer

Högskolan har som bekant expanderat kraftigt det senaste decennierna och antalet studenter ökat. Dessutom har samhället blivit allt mer högteknologiskt och avancerat, vilket gör att allt fler yrken kräver en högskoleexamen. I och med expansionen av högskolan har i viss mån grupper som tidigare varit underrepresenterade, exempelvis kvinnor, ökat i studentpopulationen och utgör idag en majoritet inom högskolan. Dock har bland annat UKÄ visat att effekten av social bakgrund fortfarande är stark. Personer som har en högutbildad förälder har en mycket högre övergång till studier jämfört med de vars föräldrar inte har en högre utbildning. UKÄ beräknar att drygt 5000 personer med goda gymnasiebetyg i varje årskull väljer bort högre utbildning.<sup>1</sup>

Det skulle gynna både individen och samhället om dessa utbildade sig i högre grad. Samtidigt behövs ett arbete för att alla som är behöriga och antagna till högskolan, ska ges goda förutsättningar att fullfölja utbildning. Det är tydligt att anslagen till högre utbildning är urholkade och att det drabbar kvaliteten i verksamheten. Inte minst är

---

<sup>1</sup> UKÄ, Förkunskaper, social bakgrund och rekrytering till högskolan,, <https://www.uka.se/download/18.2158bbb51621ecd5a963850/1522142679612/statistisk-analys-2018-03-27-forkunskaper-social-bakgrund-och-rekrytering-till-hogskolan.pdf>, 2018-03-27/5.

det tydligt mätbart vad gäller lärarledd tid som ligger på 11 timmar i veckan i snitt, vilket är den lägsta nivån i hela Europa.<sup>2</sup> Eftersom breddad rekrytering och breddat deltagande är viktiga utvecklingsområden, kan här uppstå en svår avvägning. Vi ser därför att de förslag som läggs i denna utredning för att främja den breddade rekryteringen och det breddade deltagande möts med motsvarande resurser, så att det inte drabbar utbildningskvaliteten negativt.

Därtill vill SFS betona vikten av att inte tumma på akademiens kärnverksamhet och huvuduppdrag. Ambitionen att öka jämlikheten får aldrig ta överhand, så att den inverkar negativt på kärnuppdraget, till exempel genom att sänka målen i utbildningen eller kompromissar på forskningsanknytningen. Dessutom behöver riktade insatser för jämlikhet alltid ställas mot att ge högskolesektorn bättre förutsättningar att fokusera på kärnverksamheten, vilket i sig - med det breddade rekryteringsuppdraget som finns lagstadgat i högskolelagen (1992:1434) - kan bidra till att uppnå just det som Jämlikhetskommissionens uppdrag syftar till.

Mot bakgrund av detta vill SFS härmed lämna sina kommentarer på utredningens förslag.

## Volym 2, del III Överväganden och förslag

### 17.3.5 Regionala aspekter på utbildningssystemet

SFS tillstyrker utredningens övergripande syfte att minska skillnaderna mellan land och stad och mellan regioner/kommuner, men anser att det finns andra aspekter av jämlikhet som också kan bidra till breddad rekrytering och breddat deltagande och därmed ett utjämnande av livsvillkor. Därutöver har vi synpunkter och invändningar mot vissa av utredningens förslag som grundas i tidigare forskning och ett studentperspektiv.

#### Strategi för regionalt tillgänglig högre utbildning

- *Lärosätena tillförs medel för att utforma de utbildningsprogram på distans som regionerna, via sina kompetensförsörjningsplattformar, har identifierat behov av.*

SFS **avstyrker** utredningens förslag i detta avseende. SFS anser det viktigt att påpeka att utbildning inte ska användas som en arbetsmarknadsåtgärd, utan utgår från studenternas efterfrågan. SFS framhöll detta i remissvaret till *För Sveriges landsbygder - en sammanhållen politik för arbete, hållbar tillväxt och välfärd (SOU 2017:1)* och

---

<sup>2</sup> Lärarledd tid i den svenska högskolan - En studie av scheman, <https://www.uka.se/download/18.5817b17f16658cb9f755017/1540904435998/rapport-2018-lararled-tid-i-den-svenska-hogskolan.pdf>, rapport 2018:15.

påpekade att det är lärosätenas ansvar att utbildningsutbudet dimensioneras utefter detta. Om arbetsmarknadens efterfrågar vissa kompetenser, så kommer sannolikt studenternas efterfrågan på motsvarande utbildningar att öka. Mer styrning än så, ser SFS inte som önskvärt. Detta synsätt bekräftas även av utredningen *Högre studier under 20 år (SOU 2015:70)* som menar att studenternas efterfrågan är det bästa systemet för att dimensionera utbildningen.

I remissvaret till *För Sveriges landsbygder - en sammanhållen politik för arbete, hållbar tillväxt och välfärd (SOU 2017:1)* påpekade vi även att det måste vara lärosätena som beslutar om vilka utbildningar som går att decentralisera, utan att kvaliteten påverkas negativt. Förslaget får inte styra lärosätena för mycket i vad de ska göra, vilket befästs i flera propositioner och nu senast i Styr- och resursutredningen. Exempelvis i den förvaltningspolitiska propositionen (prop. 2009/10:175) anges att regeringens förvaltningspolitik omfattar alla myndigheter, men att vissa områden såsom universitet och högskolor har speciella särdrag och förutsättningar. Där konstateras även att universitet och högskolor bör ha en hög grad av självbestämmande. Även den princip som präglade 1993 års högskolereform, nämligen att frihet bör vara normen och varje statlig styrning bör motiveras särskilt, betonade som en förutsättning för lärosätenas uppdrag att de så långt möjligt står fria från direkt statlig styrning och har frihet att gå dit det kritiska tänkandet och kunskapsutvecklingen leder. Detta har konsekvent betonats även därefter, senast i Styr- och resursutredningens betänkande (SOU 2019:6) och i regeringens förslag om att lagstifta om den akademiska friheten (prop. 2020/21:60).

Vad gäller de övriga rekommendationerna:

- *Lärosätena tillförs även medel för att utveckla digital pedagogik och stödsystem med syfte att öka genomströmningen i distansutbildningen*
- *Universitetskanslersämbetet får i uppgift att utreda hur träffsäkerheten i distansutbildningen kan öka, så att genomströmningen ökar*
- *Universitetskanslersämbetet bör också få i uppgift att utreda distansutbildningens bidrag till den breddade rekryteringen till högskolan*

**tillstyrker** SFS utredningens förslag. Eftersom de flesta utbildningar på distans i huvudsak har digitala moment, anser SFS att ökade satsningar på att höja den digitala högskolepedagogiska kompetensen behövs. Detta är avgörande för att öka genomströmningen och se till att verka för breddat deltagande. En ny rapport från expertgruppen för studier i offentlig ekonomi (ESO) visar att den digitala kompetensen bland lärarna är mycket ojämnt fördelad och att konsekvenserna av låg kvalitet på den digitala undervisningen leder till minskad genomströmning och ökad etableringsålder. Det leder i sin tur till försämrade kompetensförsörjning och lägre livsinkomster.<sup>3</sup> SFS ser

---

<sup>3</sup> [https://eso.expertgrupp.se/rapporter/2020\\_5\\_uppkopplad\\_utbildning/](https://eso.expertgrupp.se/rapporter/2020_5_uppkopplad_utbildning/)

även ett stort behov av andra åtgärder för att stärka pedagogiken och därmed höja kvaliteten i både distansstudier och campusbaserad undervisning. Här är det relevant att se vad UKÄ föreslår i sin rapport *Pedagogiskt utvecklingsarbete*<sup>4</sup> för att långsiktigt skapa strategier och strukturer för bättre lärare och bättre lärande. SFS instämmer i UKÄ:s förslag i rapporten och vill därför likt UKÄ se:

- En nationell strategi för det högskolepedagogiska arbetet
- En nationell strategi för digitalisering av högre utbildning och forskning
- Bredda universitets- och högskolerådets främjandeuppdrag
- Stärka Vetenskapsrådets (VR) roll och ge VR i uppdrag att inrätta en forskarskola.

Med andra ord är det inte tillräckligt att se till att bredda rekryteringen till högskolan genom att tillgängliggöra den i hela landet. Vi behöver även se till att studenterna klarar sina studier genom att all undervisande personal har goda kunskaper i pedagogik, särskilt för digital distansundervisning där genomströmningen är lägre. Därmed är breddat deltagande avgörande där lärosätena behöver ge studenter goda förutsättningar att ta sig an, genomgå och slutföra utbildningar. Här ska det inte skilja sig mellan olika lärosätena, utan behöver vara lika hög kvalitet i hela landet. Dock får genomströmningsambitioner aldrig leda till sänkta krav på utbildningen, utan måste alltid mötas upp med kvalitetssatsningar.

## Lokala lärcentrum som stöd för högre utbildning på distans

- *Genomför en kontrollerad studie av hur lärcentrum kan fungera som stöd för att höja genomströmningen i högre utbildning på distans av framför allt studenter från studieovana hem. Om resultaten är goda, bör regeringen bygga upp ett rikstäckande nät av lärcentrum som kan fungera som studiestöd för högre utbildning i glesare regioner.*

SFS är **tveksamma till** utredningens förslag om lärcentrum. Lärcentrum kan fungera som ett komplement till den ordinarie utbildningen och hjälpa till att öka genomströmningen, särskilt för studenter från studieovana hem. Lärcentrum har potential att öka rekryteringen från vissa geografiska områden som är underrepresenterade idag. Samtidigt är det viktigt att påpeka att genomströmningsambitioner aldrig får innebära att det tummas på utbildningskvaliteten. SFS påtalade i *För Sveriges landsbygder - en sammanhållen politik för arbete, hållbar tillväxt och välfärd (SOU 2018:1)* att lärosätena själva bör få avgöra huruvida utbildningar går att decentralisera utan att kvaliteten påverkas negativt. SFS anser att utbildningar endast ska ges på distans om den kan hålla hög

---

<sup>4</sup> <https://www.uka.se/om-oss/var-verksamhet/regeringsuppdrag/pedagogiskt-utvecklingsarbete/pedagogiskt-utvecklingsarbete---rapportering-av-regeringsuppdrag/vara-bedomningar-och-forslag.html>

kvalitet. Så länge förslaget inte medför en styrning av lärosätenas verksamhet kan det möjligen vara bra, men dessa aspekter behöver i så fall inkluderas i den utredning av lärcentrum som föreslås.

SFS vill även framhålla att det även finns andra underrepresenterade grupper inom högre utbildning än personer som bor i *glesare regioner*. För vissa lärosäten kan detta vara en viktig prioritering inom arbetet för breddad rekrytering, medan det vid andra lärosäten kan vara mer prioriterat att uppnå en jämnare fördelning av exempelvis kön, föräldrars utbildningsbakgrund, etnicitet, m.m. Därför är det viktigt att ta ett samlat grepp om jämlik tillgång och genomströmning i högre utbildning. Vad gäller just lärcentrum kan det för vissa lärosäten vara viktigare att upprätta sådana i områden med socioekonomiska utmaningar i förorter till storstäder, d.v.s. inte glesa regioner men platser med underrepresenterade grupper, för att rekrytera och stötta studenter som vanligtvis inte söker sig till högskolan. I inspelet till *Jämlikhetskommissionen* betonade SFS vikten av att kommissionen är försiktig vad gäller att lägga förslag till högskolor och universitet som handlar specifikt om geografisk snedrekrytering. Utredningen bör också beakta att personer från landsbygden redan finns som en av målgrupperna i Universitets- och högskolerådets (UHR) uppdrag om breddad rekrytering (1 kap 5 § HSL, respektive 14 § instruktionen för Universitets- och högskolerådet (2012:811)).

## Utbildningspremie i välfärdsyrken i kommuner med stora utmaningar

- *Utred en årlig utbildningspremie för dem som har avlagt examen i ett kommunalt bristyrke och flyttar in i någon av de kommuner som har extra stora utmaningar med kompetensförsörjningen. En premie bör även kunna ges till dem som är bofasta i kommunen men som avlägger examen i något av de yrken som har definierats som bristyrken i kommunen.*

Sveriges förenade studentkårer förstår viljan att lösa problemet med kompetensbrist och välfärdsutmaningar i de delar av landet som har särskilt stora utmaningar, men **avstyrker** en utbildningspremie för att uppnå detta.

I remissvaret till *För Sveriges landsbygder - en sammanhållen politik för arbete, hållbar tillväxt och välfärd (SOU 2017:1)* påpekade SFS att studenternas efterfrågan måste styra utbildningsutbudet och att en incitamentsstruktur som tydligt gynnar vissa ämnen framför andra, på basis utöver vetenskapliga eller konstnärliga överväganden, motverkar en bredd i utbildningsutbudet och berövar därmed akademien på en av dess främsta styrkor. Om arbetsmarknaden efterfrågar vissa kompetenser, så torde studenternas efterfrågan på motsvarande utbildningar öka och SFS anser att mer styrning än så ska inte behövas.

Utredningen *Högre utbildning under 20 år* avstyrker också utbildningspremier och skriver *Ibland diskuteras ekonomiska verktyg som riktar sig direkt till studenter, såsom utbildningspremier, högre studiemedel eller avskrivning av studieskulder för studenter på bristutbildningar. Denna typ av åtgärder är främmande i svensk högskola och riskerar att ge motsatt effekt genom att ytterligare stigmatisera ett utbildnings- och arbetsmarknadsområde. Vi föreslår inga nya åtgärder som riktar sig direkt till studenter men understryker att dimensioneringssystemet bygger på att studenter gör välinformerade val varför studie- och yrkesvägledningen är vital för att systemet ska fungera.*<sup>5</sup> Dock medger utredningen *Högre utbildning under 20 år* att studie- och yrkesvägledning har begränsad effekt.

Andra faktorer som forskningen visar styr studenters val av utbildning är tillgången till studentbostäder på studieorten och utbildningens kvalitet. Dessutom styrs studenter precis som alla andra av uppfostran, konventioner och traditioner.<sup>6</sup>

Regeringen gav dock ett uppdrag till UKÄ att utvärdera samverkan om dimensionering av högskoleutbildningar, där UKÄ konstaterar i sin rapport som kom 2018 att *Vissa dimensioneringsproblem kan inte lösas genom förbättrad samverkan, det gäller särskilt bristerna på högskoleutbildade inom skola och vård. Förbättrad samverkan kan dock bidra till att förbättra dimensioneringen - men bara på marginalen. Man behöver också hitta andra lösningar.*<sup>7</sup> Här bör utredningen med fördel se UKÄ:s rekommendationer<sup>8</sup> om så inte redan gjorts.

UKÄ hade ett liknande uppdrag i att följa upp hur lärosätena arbetar med dimensionering år 2014 (*Dimensionering av högre utbildning, rapport 2015:7*), där UKÄ bland annat drog slutsatsen att resurstilldelningssystemet har avgörande betydelse för dimensionering och sätter gränser för hur mycket lärosätena kan anpassa utbildningsutbudet till arbetsmarknadens behov om inte detta behov motsvaras av ett intresse för utbildningen från studenternas sida.

Mot bakgrund av det som framkommit i tidigare forskning och rapporter, anser SFS att samverkan är viktigt för att komma till bukt med kompetensförsörjning och locka till bristyrken, men att det behövs en kombination av åtgärder som tillsammans kan åstadkomma den förändring som önskas. Utifrån de fakta som redovisats i detta avsnitt ser SFS främst att:

---

<sup>5</sup> SOU 2015:70, Högre utbildning under 20 år, s.257.

<sup>6</sup> Ibid, s. 257-258.

<sup>7</sup> UKÄ, Samverkan om dimensionering av utbildning - En kartläggning - rapportering av ett regeringsuppdrag, se Sammanfattning, <https://www.uka.se/download/18.794d1f901621e65b3296a3c/1523371473763/rapport-2018-04-11-samverkan-om-dimensionering-av-utbildning.pdf>, 2018.

<sup>8</sup> Ibid, s.84.

- **Resurstilldelningssystemet** behöver reformeras så att studenter erbjuds en högkvalitativ utbildning och som attraherar studenter att söka de utbildningar som det råder kompetensbrist inom.
- De utbildningar som främst kommer i fråga när vi talar om bristyrken - skola, vård, omsorg - har VFU som del i sin utbildning. Därför vill SFS se en nationell VFU-administration, nytt finansieringssystem för VFU som liknar det som vårdutbildningarna har<sup>9</sup> och fler och bättre utbildade handledare<sup>10</sup>. UKÄ:s utvärdering av övningsskolor visade att övningsskolor är ett framgångsrikt koncept,<sup>11</sup> och därför ser SFS positivt på idén om övningsskolor.
- **Bygg bort bostadsbristen** för att få studenter att kunna söka sig till utbildningar i hela landet. Exempelvis genom att värna investeringsstödet, allmännyttan och korta ledtiden mellan beslut och att spaden sätts i marken. Dessutom vill vi se en neutral beskattning inför upplåtelseform så att det hyrda boendet inte fortsätter att missgynnas jämfört med det ägda beståndet.
- **Stärk studie- och yrkesvägledningen** så att den finns tillgänglig från tidig tonår och genom hela livet, för att på så vis uppmuntra personer från t.ex. studieovana miljöer att välja högre utbildning, samt att informera om de villkor och framtidsutsikter som råder på arbetsmarknaden.

## Övriga kommentarer kring regionala aspekter på utbildningssystemet

SFS anser att det är mycket viktigt att arbeta med breddad rekrytering för att utjämna livschanser och därmed öka jämlikheten, då vi vet att personers val att ta sig an högre utbildning sällan är slump utan beror på ett flertal strukturella faktorer. Därmed vill SFS slutgiltigen betona att det även finns andra underrepresenterade grupper inom högre utbildning och att faktorer som föräldrars utbildningsbakgrund, kön och etnicitet behöver beaktas i jämlikhetsarbetet. Samtliga dessa faktorer varierar mellan olika lärosäten och utbildningar, vilket gör att olika främjandeinsatser behöver göras på olika lärosäten och utbildningar. Högskolan har i uppdrag att arbeta aktivt för att bredda rekryteringen till högre utbildning, till exempel genom att anpassa marknadsföring och utbildningsutbud till en bredare målgrupp. Men det är inte enbart högskolans ansvar att se till att åstadkomma en breddad rekrytering, utan stat, kommun och andra delar av samhället behöver föra en aktiv politik som uppmuntrar till studier och gör det

---

<sup>9</sup> UKÄ, Uppföljning av VFU på lärar- och förskollärautbildning, Se UKÄ:s rekommendation i rapporten <https://www.uka.se/download/18.12f25798156a345894e4cb2/1487841874117/rapport-2015-11-30-uppfoljning-vfu-larar-o-forskollararutbilning.pdf>, 2015.

<sup>10</sup> I UKÄ:s 2020 utvärdering av övningsskolereformen anger nyexaminerade lärarstudenter att handledarens kompetens är den största kvalitetsfaktorn för VFU. [https://www.uka.se/download/18.d9d8f36171534f3c5b67f/1586335534826/rapport%202020-04-08\\_F%C3%B6rs%C3%B6ksverksamhet%20med%20%C3%B6vningsskolor.pdf](https://www.uka.se/download/18.d9d8f36171534f3c5b67f/1586335534826/rapport%202020-04-08_F%C3%B6rs%C3%B6ksverksamhet%20med%20%C3%B6vningsskolor.pdf) 2020.

<sup>11</sup> UKÄ, Försöksverksamhet med övningsskolor, [https://www.uka.se/download/18.d9d8f36171534f3c5b67f/1586335534826/rapport%202020-04-08\\_F%C3%B6rs%C3%B6ksverksamhet%20med%20%C3%B6vningsskolor.pdf](https://www.uka.se/download/18.d9d8f36171534f3c5b67f/1586335534826/rapport%202020-04-08_F%C3%B6rs%C3%B6ksverksamhet%20med%20%C3%B6vningsskolor.pdf) 2020.

möjligt för alla att ha valet att kunna studera högre utbildning. Snedrekryteringen leder till att personer som är väl lämpade för högre studier inte studerar. Det i sin tur bidrar till begränsning i jobb och möjligen hade de presterat mycket väl både i sina studier och ute i yrkeslivet. Det blir en fråga om att tillvarata den potentiella kunskapen och kompetensen som dessa personer besitter.

Några sätt att bredda rekryteringen till högre utbildning är:

- **Studie- och yrkesvägledning:** återigen vill SFS betona vikten av studie- och yrkesvägledning, då det är viktigt att tidigt i livet medvetandegöra om att högre utbildning finns och hur den fungerar, eftersom föräldrarnas utbildningsbakgrund har ett starkt samband med individers benägenhet att söka högre utbildning. Detta är inte minst viktigt idag, då framtiden delvis avgörs redan vid valet till gymnasieskolan kring yrkesinriktning eller högskoleförberedande inriktning.

Det är viktigt att lärosäten informerar om vilka utbildningar de erbjuder, och då inte bara om deras innehåll utan också på vilka sätt utbildningarna kan vara användbara, till exempel vilka möjligheter de leder till efter avslutade studier. Här fyller studie- och yrkesvägledningen en viktig funktion i att upplysa om den högre utbildningens användbarhet. SFS anser att studievägledning ska finnas tillgänglig på gymnasieskolan, vuxenutbildningar, arbetsförmedlingen och kommunala bibliotek samt erbjuda information och samtal om möjligheten till högre studier. Lättillgänglig studievägledning gör att fler personer uppmärksammar högre utbildning.

- **Avgiftsbelagda studenter:** SFS anser att utbildning ska vara avgiftsfri för alla. SFS är starkt emot avgifter för högre utbildning och tar avstånd från en högre utbildning som finansieras genom studieavgifter. Om avgifter ändå finns anser SFS att det krävs alternativ för att göra högre utbildning mer tillgänglig för avgiftsbelagda studenter. Sådana alternativ innefattar till exempel statliga stipendier som kan sökas av avgiftsskyldiga studenter. SFS anser att högre studier ska vara avgiftsfritt på riktigt, vilket till exempel innebär att lärosätet ska erbjuda kurslitteratur, att verksamhetsförlagd utbildning (VFU) inte ska kosta pengar för den enskilda studenten, m.m.



## 20 Bostäder och grannskap

SFS delar utredningens utgångspunkt att bostad är en grundförutsättning för individens deltagande i samhällslivet och att bostadssituationen påverkar studiemöjligheter. Som utredningen också nämner är det många unga som avstår från utbildningsmöjligheter på grund av svårigheterna att få bostad på många högskoleorter.

### **Ökad statlig finansiering av bostadsbyggande**

- *Regeringen bör successivt höja nivån på investeringsstödet för anordnande av hyresbostäder och bostäder för studerande (förordning 2016:881). Nivå och utformning bör följa de utvärderingar och förändringar i förordningen som görs för att säkra bättre måluppfyllelse. Regeringen bör initiera en utvärdering av investeringsstödet med avseende på vilka gruppers bostadssituation som förbättras och på den regionala variationen i tilldelning av stödet. Utvärderingen bör ligga till grund för förändringar i förordningen som leder till att större del av investeringsstöden kan gå till byggande i storstadsområdena.*

SFS **tillstyrker** förslaget. Utredningen konstaterar att de lägenheter som har byggts med hjälp av investeringsstödet inte har gått till hushåll med ekonomiska svårigheter, då de med sin relativt sett lägre hyra blir eftertraktade och lång kötid vanligtvis krävs för att få tillgång till dem. Samtidigt finns inga incitament för vinstdrivande aktörer att vilja bygga tillräckligt med bostäder för hushåll med lägre inkomster, samt att allmännyttan också kan ha svårt att bygga i mindre attraktiva lägen och därmed för en mindre köpstark grupp. Därtill, som utredningen påpekar, kan kommunerna ha ett intresse av att planlägga mark för bostäder för mer köpstarka grupper, då nybyggnad för grupper med sämre ekonomiska förutsättningar riskerar att leda till högre sociala kostnader och offentliga utgifter.

Sammantaget anser SFS att dagens bostadsmarknad inte tillräckligt väl tillgodoser bostadsbehovet hos till exempel studenter, vilket i sin tur påverkar utbildningsval och rekrytering till högre utbildning. SFS angav i remissvaret till *En gemensam bostadsförsörjning (SOU 2018:35)* att staten behöver ta huvudansvaret för bostadsförsörjningen.

### **Regional planering för bostadsförsörjning**

- *Regeringen bör ge regionerna i uppdrag att bedöma den regionala bostadsbristen för olika grupper och i samråd med kommunerna fördela byggtal gällande bostäder för särskilda grupper emellan dem. Byggtalen ska omfatta det antal bostäder för specifika grupper som kommunen ska planera för och skapa förutsättningar för. Regeringen bör även ge Boverket i uppgift att analysera förutsättningarna för det regionala uppdraget och att utforma en modell för vilka faktorer som ska ligga till grund för byggtalen. Regeringen bör även tillsätta en*

*utredning med syfte att föreslå utformning av lämplig påföljd i händelse av att kommunerna inte uppfyller kraven i den regionala byggplanen.*

SFS **tillstyrker delvis** rekommendationen. SFS anser i linje med grundlagen att staten bör ha ansvaret för bostadsförsörjningen och ser därför att fragmentiseringen av bostadsansvaret försvårar transparensen och ansvarsutkrävandet för bostadsförsörjningen. Därför ser SFS gärna att regionerna får göra en bedömning och planering, men att den sedan måste godkännas av en statlig instans så att den är tillräckligt ambitiös. Det kan till exempel vara Länsstyrelsen eller Boverket. SFS påpekade i remissvaret till *En gemensam bostadsförsörjning (SOU 2018:35)* att Boverket bör få i uppdrag att ta fram statistik över antalet campusstudenter på respektive campusort, eftersom denna statistik inte finns idag. Information om antalet campusstudenter behövs för att bedöma underlaget för nya bostäder för studenter.

SFS anser överlag att ansvarsfördelningen mellan stat, regioner och kommuner behöver bli tydligare och att staten ska ha huvudansvaret för bostadsförsörjningen. Det är SFS mening att staten och regeringen behöver formulera nationella mål vad gäller exempelvis bostadsbyggandet och ställa tydliga krav på regionerna och kommunerna för att uppnå det. Vi anser att det är positivt om en utredning utreder och föreslår en lämplig påföljd i händelse av att kommuner inte uppfyller kraven i den regionala byggplanen.

## **Utred ett införande av en ny förköpsrätt**

- *Kommissionen ställer sig bakom förslaget i SOU 2018:67 om att utreda ett införande av en moderniserad kommunal förköpsrätt. I SOU 2018:67 föreslås att Boverket ska ges denna uppgift, men kommissionen menar att det även kan utföras av en särskild utredare. Det bör även utredas hur ett statligt övertagande av förköpsrätten skulle kunna regleras.*

SFS **tillstyrker** återinförandet av kommunal förköpsrätt som avskaffades 2010. Detta eftersom privata aktörer inte kan antas väga in sociala aspekter i sina företagsekonomiska beslut om förvärv av fastigheter och mark på samma vis som offentliga aktörer behöver göra. Genom förköpsrätten får kommunen rätt att köpa all tillgänglig mark och fastigheter till försäljning innan de går ut på marknaden. Dock ser SFS ingen garanti för att alla kommuner har intresse av att bygga för de grupper som idag har svårt att få en bostad, till exempel studenter, därför tycker SFS i linje med det som tidigare anförts att staten behöver ta huvudansvaret för att se till att mark och fastigheter används på ett ändamålsenligt vis.

## **Säkerställ resurser till bostadsförsörjningsåtgärder**

- *Regeringen bör initiera en översyn av 3–5 §§ lag (2010:879) om allmännyttiga kommunala bostadsbolag med syfte att precisera vilka förutsättningar som ska*

*gälla för värdeöverföringar. Det bör även analyseras i vilken mån sanktioner kan införas mot otillåtna överföringar.*

SFS **tillstyrker** utredningens förslag att se över 3-5§§ lag (2010:879). Det är viktigt att potentialen att bygga mer för grupper som idag har begränsade möjligheter att efterfråga bostäder utnyttjas och inte går till annan kommunal verksamhet.

I och med att beslut togs 2011 om att de allmännyttiga kommunala bostadsbolagen skulle agera enligt affärsmässiga principer, så har värdeöverföringar, till exempel vinstutdelning och överföring av koncernbidrag, i vissa fall finansierat andra delar av kommunernas verksamhet när det skulle kunna gått till att utveckla bostadsbeståndet. Som utredningen påtalar finns idag ingen sanktion för de bostadsbolag som gör värdeöverföringar i strid mot bestämmelserna, därför behöver lagrummen som berör detta ses över. Dessutom behöver det utredas möjlighet att utfärda sanktioner för kommuner som använder sig av otillåten värdeöverföring, för att motverka att pengar som bör gå till bostäder i stället går till annat.

## Ökad produktivitet i byggbranschen

- *Det finns ett behov av att finna metoder för att stimulera mer kostnadseffektiva sätt att bygga goda bostäder via upphandling och standardisering. Detta behöver inte komma i konflikt med miljömässigt hållbara materialval.*

SFS **delar** utredningens bedömning. Så länge studenter inte har sämre boendestandard än andra grupper finns det skäl att se över byggmetoder och andra processer som ökar byggtakten på bostäder som kan efterfrågas av medborgare som idag har svårt att efterfråga bostäder. Hållbarhetsaspekten är givetvis viktig i sammanhanget.

## 20.3.2 Ett bättre utnyttjande av det befintliga beståndet

### Om marknadshyror

- *Marknadshyror kan vara ett sätt att förbättra nyttjandet av befintligt bestånd. Rörligheten på bostadsmarknaden är dock redan ganska hög. Ett ökat inslag av marknadshyror måste föregås av en grundlig utredning av hur det skulle påverka olika grupper och hur en kompensatorisk lösning skulle dimensioneras och genomföras.*

SFS **delar inte** utredningens bedömning i detta avseende, baserat på den forskning som finns på området.<sup>12</sup>

Idag råder i princip fri hyressättning i nyproducerade bostäder genom så kallad presumtionshyra, vilket innebär högre hyra än vad en bruksvärdesjämförelse skulle medge. Trots att detta har funnits sedan 2006 har bostadsbristen inte lösts för de grupper som har allra svårast att komma in på bostadsmarknaden, vilket talar för att en mer marknadsbaserad hyra inte är svaret på bostadsbristen.

Dessutom finns flera bevis på att rörligheten eller så kallade flyttkedjor, *inte* ökar med marknadshyror. En rapport från 2019 som tagit fram för Stockholm, Göteborg och Malmö visar att billiga bostäder i det gamla beståndet inte alls blir lediga när nya bostäder med dyrare hyra färdigställs.<sup>13</sup> Även en kartläggning från Malmö stad visar att nybyggen inte alltid leder till att låginkomsttagare får billiga hyresrätter.<sup>14</sup>

SFS har skrivit mer om detta i ett inspel till *Fri hyressättning vid nyproduktion av bostäder*.

## Förmånliga regler för uthyrning av del av bostad

- *Det är möjligt att frigöra boendetrymmen i befintligt bestånd genom att underlätta andrahandsuthyrningen av del av bostad. En översyn av skattereglerna kring uthyrning av del av boende bör göras. En utredning bör också initieras för att fastställa vilka trösklar som finns för denna typ av denna uthyrning.*

SFS **delar delvis** utredningens bedömning och anser att det är bra om hinder undanröjs för personer som bor större än de egentligen behöver för att hyra ut ett rum. Utredningens bedömning fokuserar främst på uthyrarens perspektiv i detta avsnitt. SFS ser dock att andrahandsmarknadens största bekymmer snarare handlar om otrygga boendevillkor och höga hyror för den som hyr i andra hand. SFS anser att andrahandsuthyrning fyller en viktig roll som ett komplement till den ordinarie hyresmarknaden, när en student behöver studera eller praktisera ett kortare tag på

---

<sup>12</sup> Se exempelvis SABO/PwC-rapporten *Vad skulle marknadshyror kosta Sverige?* [https://s3.eu-central-1.amazonaws.com/sabo.se/protected/Vad-skulle-marknadshyror-kosta-Sverige.pdf?X-Amz-Content-Sha256=UNSIGNED-PAYLOAD&X-Amz-Algorithm=AWS4-HMAC-SHA256&X-Amz-Credential=AKIAJUSUSBBBJXNMHVUQ%2F20210409%2Ffeu-central-1%2Fs3%2Faws4\\_request&X-Amz-Date=20210409T093701Z&X-Amz-SignedHeaders=host&X-Amz-Expires=3900&X-Amz-Signature=4f24c1f5e58c66c0ef68148d0e9f424bf1f122a7752488065d87dcb6453f30ca](https://s3.eu-central-1.amazonaws.com/sabo.se/protected/Vad-skulle-marknadshyror-kosta-Sverige.pdf?X-Amz-Content-Sha256=UNSIGNED-PAYLOAD&X-Amz-Algorithm=AWS4-HMAC-SHA256&X-Amz-Credential=AKIAJUSUSBBBJXNMHVUQ%2F20210409%2Ffeu-central-1%2Fs3%2Faws4_request&X-Amz-Date=20210409T093701Z&X-Amz-SignedHeaders=host&X-Amz-Expires=3900&X-Amz-Signature=4f24c1f5e58c66c0ef68148d0e9f424bf1f122a7752488065d87dcb6453f30ca), 2016. Se även Ramböll/Hyresgästföreningens rapporter om marknadshyror <https://www.hyresgastforeningen.se/faktabanken/rapporter/marknadshyresrapporter/>, 2018.

<sup>13</sup> <https://www.svt.se/nyheter/lokalt/sodertalje/ny-rapport-flyttkedjor-fungerar-inte>

<sup>14</sup> <https://www.svt.se/nyheter/lokalt/skane/bostadskrisen-kan-inte-losas-av-langa-flyttkedjor>

annan ort. Dock anser vi inte att det ska vara den enda bostadslösningen för studenter, vilket det stundtals är. Dagens andrahandsmarknad gynnar de facto flertalet som hyr ut, exempelvis i de städer med störst bostadsbrist. Här ser vi snarast ett behov av att det behöver införas bättre och rättssäkra villkor för den som hyr. Det bör inte vara möjligt att bo otryggt och dessutom betala ockerhyra, för att det inte finns några andra boendeanternativ. Ett sätt att öka tryggheten är att kontrakt alltid bör skrivas och att kommuner eller geografiska regioner ska ansvara för att det finns andrahandsförmedlingar.

### 20.3.3 Upplåtelseneutral bostadsbeskattning

- *En upplåtelseneutral totalbeskattning bör införas. Detta kan inbegripa att skattesatsen för bostadsrätter stegvis höjs för att harmoniera med den för småhus. Dessutom bör en översyn göras för att fastställa hur fastighetsavgiften för hyresrätter ska förändras för att undvika att hyresfastigheter dubbelbeskattas och för att samtidigt uppnå en likvärdig effektiv skattesats som i det ägda boendet.*

SFS **tillstyrker** utredningens rekommendation. I dag utgör fastighetsavgiften för hyreslägenheter tillsammans med företagsbeskattningen en dubbelbeskattning av investeringar i hyresfastigheter, som utredningen nämner. Detta leder till att hyresrättens värde bli lägre, vilket påverkar möjligheten att bygga hyresrätter. Hyresrätten är ofta det enda alternativet för många studenter som inte haft tid eller råd att spara ihop till en kontantinsats till en bostadsrätt. SFS vill därför se att den samlade beskattningen av bostäder är neutral inför upplåtelseformen, så att det inte finns skattemässiga nackdelar som missgynnar hyresrätten.

### 20.3.4 En social bostadspolitik

#### **En social bostadssektor**

- *Regeringen bör låta undersöka fler alternativ för en svensk social bostadssektor, däribland en statlig allmännytta, genom tilläggsdirektiv till utredningen om en socialt hållbar bostadsförsörjning*

SFS **tillstyrker** utredningens förslag att utreda fler förslag för en social bostadssektor, däribland en statlig allmännytta, i linje med det statliga huvudansvar för bostadsförsörjningen som påtalats tidigare. Dock är det svårt att helt och fullt överblicka konsekvenserna av ett sådant förslag och därför tillstyrker SFS att förslaget utreds.

## Allmännyttan som verktyg för social bostadspolitik

- *Lagstiftningen om allmännyttiga kommunala bostadsbolag ses över med syfte att förtydliga det handlingsutrymme för att bedriva social bostadspolitik som finns inom ramen affärsmässighetskravet. Även detta bör kunna göras genom tilläggsdirektiv till utredningen om en socialt hållbar bostadsförsörjning.*

SFS **tillstyrker** utredningens förslag i linje med det som framförts i detta remissvar.

## Återställ bostadsbidraget som bostadspolitiskt instrument

- *En utredning behöver initieras för att fastställa i vilken utsträckning bostadsbidrag inte godkänns som inkomst bland fastighetsbolagen. Syftet med en sådan utredning bör vara att antingen via lag eller via frivilliga överenskommelser uppnå en situation där bostadsbidraget kan användas för att efterfråga en bostad i högre utsträckning än i dag.*
- *Bostadsbidraget bör återupprättas som bostadspolitiskt instrument. Detta kräver en resursförstärkning av bostadsbidraget, med sikte på att höja den bidragsgrundande bostadskostnaden och ersättningsgraden. Regeringen bör ge ett tilläggsdirektiv till Utredningen om bostadsbidrag och underhållsstöd – minskad skuldsättning och ökad träffsäkerhet (S 2018:13) med uppdrag att föreslå ett antal alternativa utformningar inom ramen för ett givet resurstillskott.*

SFS **tillstyrker** utredningens förslag att utreda i vilken utsträckning bostadsbidraget inte godkänns som inkomst bland fastighetsbolag. SFS anser att bostadsbidrag som del av inkomst inte bör utgöra ett hinder för att hyra en bostad. Vad gäller uppdraget att stärka upp bostadsbidraget resursmässigt och utreda alternativa utformningar inom ramen för *Utredningen om bostadsbidrag och underhållsstöd – minskad skuldsättning och ökad träffsäkerhet (S 2018:13)* är positivt, men SFS ser att bostadsbidragets tillgänglighet framförallt behöver öka.

Boendekostnader är för de flesta studenter den enskilt största utgiften. Enligt CSN betalar 49 % av studenterna mer än 4000 kronor per månad för sitt boende.<sup>15</sup> Det kan jämföras med att studiemedlet för närvarande är ca 10 928 kronor per månad. Många studenter lägger alltså mer än en tredjedel av sin inkomst på boendet. I resten av befolkningen är medianen för boendeutgifter avsevärt lägre: 20,8 procent av den

---

<sup>15</sup> Avser samtliga högskolestuderande, med eller utan studiemedel, såsom angivet i CSN rapport 2018:3 Studerandes ekonomiska och sociala situation 2017 – Tabellbilaga, sida 185

disponibla inkomsten.<sup>16</sup> Jämfört med den övriga befolkningen har studenter lägre inkomster samtidigt som de lägger större andel av sin inkomst på att betala hyran.

Få studenter utnyttjar dock bostadsbidraget, trots att de ekonomiskt kvalificerar sig att söka. Enligt en ny granskning av *Hem och Hyra* missar två av tre studenter bostadsbidraget.<sup>17</sup> SFS har tidigare undersökt frågan och sett att de viktigaste anledningarna till att studenter undviker att söka bidraget är risken för att bli återbetalningsskyldig, att det är för krångligt att söka eller att studenterna inte kände till att de kunde söka det. Andra skäl är att studenter bor flera tillsammans i en och samma bostad och att hushållets totala inkomst därmed är för hög.

SFS vill se att CSN fick i uppgift att hantera bostadsbidraget för studenter, eftersom de redan inhämtar inkomststoppgifter från studenter idag och därmed minskar risken att studenter blir återbetalningsskyldiga.

Dessutom är det svårt för studenter att i ansökan om bostadsbidrag uppskatta årsinkomsten, vilket bidrar till att många blir återbetalningsskyldiga. Riksrevisionen har tagit upp problemet med återbetalningskrav och konstaterat att en tredjedel av alla bidragsmottagare drabbas.<sup>18</sup> Det är svårt att i början av året veta hur mycket de kommer att arbeta beroende på huruvida en får ett extrajobb eller sommarjobb. Dessutom löper det akademiska året från juli till juni, vilket gör att årsinkomsten vid utbildningens första och sista termin bara beror delvis på studiemedlet.

SFS menar också att ålder inte ska spela någon roll för studenter som är i behov av bostadsbidrag, utan den som uppfyller kraven för studiemedel bör kunna nyttja bostadsbidraget så länge de övriga kriterierna är uppfyllda.

SFS har skrivit mer om detta i inspelet till *Utredningen om bostadsbidrag och underhållsstöd – minskad skuldsättning och ökad träffsäkerhet (S 2018:13)*.

## Ökat boendeinflytande vid standardhöjande åtgärder

- *Inför ett lagstadgat krav på hyresgästernas möjlighet att välja nivå vid renovering.*

SFS **tillstyrker** utredningens förslag i det avseende att vissa renoveringar innebär en sådan hyreshöjning att hyresgästen inte kan bo kvar. En god boendestandard är dock

---

<sup>16</sup> Medianvärde för samtliga hushåll och upplåtelseformer 2015 < <https://www.scb.se/hitta-statistik/statistik-efter-amne/hushallens-ekonomi/hushallenutgifter/hushallens-boendeutgifter/pong/statistiknyhet/hushallens-boendeutgifter/>

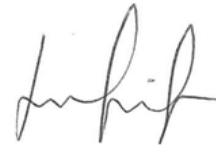
<sup>17</sup> <https://www.hemhyra.se/nyheter/granskning-tva-av-tre-studenter-missar-bostadsbidraget-nastan-10-000-kronor-pa-ett-ar/>

<sup>18</sup> Riksrevisionen, 2018:4.

viktig för att må bra och klara av sina studier. Samtidigt kan renoveringar som innebär hyreshöjningar göra att studenter inte har råd att bo kvar. Idag beskattas dock renoverings- och underhållsåtgärder olika beroende på om det är en hyresrätt eller bostadsrätt. Här anser SFS att samma regler och skatter måste gälla för underhåll oavsett om det är en hyresrätt eller annan upplåtelseform.



Linn Svärd  
Vice ordförande  
070-545 70 45  
[linn.svard@sfs.se](mailto:linn.svard@sfs.se)



Frida Sundqvist  
Politisk sekreterare  
073-679 98 60  
[frida.sundqvist@sfs.se](mailto:frida.sundqvist@sfs.se)